

О. С. Іванова

*кандидат філософських наук, доцент
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

С. С. Єрмакова

*доктор педагогічних наук, професор,
практичний психолог
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

О. О. Ковальова

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

ОСВІТА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню взаємозв'язку між філософією освіти та сучасними технологічними змінами в суспільстві. Актуальність дослідження визначається стрімкістю цифрової трансформації, що перетворює освітній ландшафт та вимагає переосмислення підходів до навчання.*

Для досягнення мети в процесі дослідження було виконано низку завдань: розглянуто сутність і зміст філософії освіти; визначено основні акценти нової філософії освіти, такі як створення інноваційного, орієнтованого на технології навчального середовища, спрямованість на глибоку цифрову трансформацію; проаналізовано основні технології та розробки, які визначають цифрову трансформацію в освіті; висвітлено сучасні виклики цифрової трансформації у сфері освіти; на основі отриманих результатів висунуто рекомендації щодо подолання таких викликів. За результатами дослідження встановлено, що революційний розвиток інноваційних технологій поставив під сумнів усталені принципи сучасної освіти.

Ключові слова: *філософія освіти, цифрова трансформація, блокчейн, цифровий контент, кібербезпека.*

Активний розвиток інноваційних технологій сприяв становленню сучасного цифрового суспільства, стратегічним аспектом якого є цифрова трансформація практично всіх сфер життєдіяльності. Ця масштабна хвиля змін поширила свій вплив на освіту.

Впровадження цифрових елементів в освітній ландшафт переосмислює філософію освіти, спонукаючи до переоцінки її фундаментальних принципів і цілей. Звичні парадигми, які традиційно керували філософією освіти, змінюються, щоб пристосуватися до вимог та можливостей цифрової епохи. Впровадження цифрових технологій в освіту, починаючи з базового рівня і завершуючи вищою освітою, означає не лише технологічне оновлення, але й філософське переосмислення.

Цей зсув у філософії освіти під впливом цифрової трансформації виходить за рамки простої технологічної інтеграції; він відображає ширше розуміння ролі освіти в підготовці людей до життя в цифровому суспільстві. Нова філософія визнає, що освіта повинна виходити за рамки передачі знань і навичок – вона повинна прищеплювати цифрову грамотність, критичне мислення і здатність до адаптації. Філософія освіти, що змінюється, узгоджується з імперативами цифрового суспільства, визнаючи, що освіта – це не просто сховище інформації, а динамічна сила, яка формує людей, здатних орієнтуватися і робити значущий внесок у світ, трансформований цифровими технологіями.

Отже, сучасна філософія освіти переживає глибоку метаморфозу, спричинену цифровою революцією, тому тема дослідження має неабияке значення для розуміння та адаптації до суттєвих змін, що відбуваються в освітньому просторі під впливом цифрової трансформації.

Хоча філософія освіти в умовах цифрової трансформації суспільного життя є досить актуальною темою, вона залишається не до кінця дослідженою. Більшість дослідників, таких як Черепанова С. А. [1], Базалук О. О. [2], Лькевич Н. С. [3], Білоус В. В. [4], Морзе Н. В., Струтинська О. В. та Умрик М. А. [5] розглядають окремо філософію освіти та вплив цифрових технологій на її розвиток, не вдаючись у комплексний аналіз їх взаємодії. Аналіз їх досліджень та публікацій вказує на потребу у глибшому розгляді, щоб визначити, як цифрова трансформація формує філософію освіти. Дослідження цієї взаємодії може розкрити нові перспективи для вдосконалення освітнього середовища та ефективного використання цифрових можливостей у сучасному суспільстві.

Метою публікації стало розроблення рекомендацій, спрямованих на подолання проблем, які уповільнюють трансформацію освіти в Україні в умовах активної цифрової трансформації суспільного життя. В процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи дослідження, такі як індукція та дедукція, аналіз та синтез, асоціація та аналогія.

У сучасній Україні філософія освіти виокремлюється як окрема галузь філософії, завданням якої є дослідження сутності, цінностей та засадничих філософських принципів освіти [1, с. 34–52]. Вона заглиблюється у філософські дослідження, що стосуються освіти, охоплюючи її внутрішню природу, мету, завдання, зміст, процедурні тонкощі та кінцеві результати. Філософія освіти досліджує філософські підвалини та принципи, які слугують фундаментом освітньої системи та мають значний вплив на формування особистості. Крім того, вона активно сприяє формулюванню освітніх концепцій, постійно прагнучи до вдосконалення всієї системи освіти. Філософія освіти відіграє ключову роль у спрямуванні розвитку освітньої політики і практики, стимулюючи еволюцію більш ефективних підходів до викладання і навчання [2, с. 187–200].

Прогрес у сфері інноваційних технологій настільки значущий, що ставить під сумнів усталені принципи сучасної освіти. Виходячи з цього, нова філософія освіти повинна акцентуватися на створенні інноваційного, орієнтованого на технології навчального середовища, бути стратегічно спрямованою на глибоку цифрову трансформацію.

Цифрова трансформація освіти – це процес використання цифрових технологій для фундаментальної зміни способу роботи закладів освіти, покращення спілкування між учасниками освітнього процесу, автоматизації адміністративних завдань та створення більш ефективного навчального середовища. Цифрова трансформація в галузі освіти є важливою, оскільки вона дозволяє закладам освіти використовувати нові технології для підвищення якості та доступності освіти. Хоча немає конкретної дати початку цифрової трансформації в освіті, вона відбувається поступово з плином часу, і, ймовірно, продовжуватиме розвиватися разом із появою нових технологій і розробок [7]. Основні технології та розробки, які визначають цифрову трансформацію в освіті, наведені в табл. 1.

Зазначені розробки та технології успішно застосовуються розвиненими країнами світу, такими як Фінляндія, Сінгапур, Південна Корея, Об'єднані Арабські Емірати, Бразилія, Велика Британія та Австралія [8]. Досвід цих країн вказує на те, як ці технології можуть сприяти досягненню високих результатів та створенню ефективних навчальних середовищ. Розглянемо його більш детально.

Фінляндія. Фінська система освіти славиться своєю фокусованістю на персоналізованому навчанні. Використання індивідуалізованих навчальних платформ дозволяє учням отримувати освіту, що враховує їхні індивідуальні сильні сторони та темпи навчання.

Сінгапур. Сінгапур активно використовує цифрові педагогічні інновації, роблячи наголос на активне навчання та розвиток критичного мислення. Інтерактивні навчальні додатки та програми створюють учбові сценарії, спрямовані на розвиток аналітичних навичок учнів.

Південна Корея. Підходи до цифрової трансформації включають інтеграцію розумних класів, де використовуються цифрові матеріали, інтерактивні платформи та інші технології для забезпечення динамічного та цікавого навчання.

Об'єднані Арабські Емірати. Використання віртуальних середовищ дозволяє здійснювати навчання в онлайн-форматі, забезпечуючи доступ до освіти в будь-який час та в будь-якому місці.

Бразилія. Бразильська система використовує інноваційні розробки, зокрема технології та адаптивні платформи, що сприяють інклюзивності та забезпечують доступність освіти для всіх.

Велика Британія. Велика Британія вдало впроваджує змішані моделі навчання, використовуючи платформи для управління змішаним навчанням та оптимізації взаємодії учасників освітнього процесу.

Австралія. Гейміфікація стала важливим аспектом освіти в Австралії, де розробки у сфері ігрових технологій допомагають створювати захопливі та ефективні методи навчання.

Технології та розробки, які визначають цифрову трансформацію в освіті
[3, с. 88; 4, с. 20–21; 5, с. 178–187]

Технології та розробки	Практичне застосування
Хмарні технології	Використання хмарного сховища й рішення для керування даними для збереження та керування великими обсягами даних, як-от записи студентів, навчальні матеріали та результати оцінювання; використання хмарних інструментів для співпраці, щоб віддалені команди могли працювати разом і обмінюватися файлами в режимі реального часу; використання хмарної аналітики та платформи машинного навчання для аналізу даних та отримання інформації про навчання та успішність студентів.
Дані та аналітика	Використання в освітній галузі для отримання уявлення про навчання та успішність студентів, а також для підвищення ефективності освіти; відстеження поведінки окремих учасників освітнього процесу та розуміння їхніх вподобань та потреб з метою створення більш персоналізованої та цілеспрямованої освіти; відстеження ефективності стратегій викладання та навчання.
Інтернет речей (IoT)	Використання для відстеження успішності та поведінки здобувачів освіти у режимі реального часу з метою адаптації навчання до їх індивідуальних потреб; для автоматизації та оптимізації роботи навчальних закладів, таких як школи та університети, а також для створення більш ефективного та стійкого середовища для навчання.
Штучний інтелект (ШІ)	Використання для автоматизації таких завдань, як виставлення оцінок і зворотний зв'язок; для підвищення ефективності та продуктивності навчальних операцій; для аналізу даних про навчання та успішність здобувачів освіти, а також для отримання інформації та рекомендацій, які можуть допомогти навчальним закладам створити більш ефективний досвід навчання.
Роботи	Використання для автоматизації таких завдань, як оцінювання та зворотний зв'язок; для підвищення ефективності та продуктивності навчальних операцій; для створення цікавого та інтерактивного навчального досвіду для здобувачів освіти, наприклад освітніх роботів, які можуть допомагати з навчанням і надавати індивідуальний зворотний зв'язок; для підтримки роботи закладів освіти, таких як школи та університети, а також для виконання таких завдань, як прибирання та обслуговування.
Блокчейн	Використання для створення безпечних і прозорих цифрових записів і транзакцій, таких як записи студентів, оцінки та транс крипти; для створення безпечних і прозорих систем управління цифровими правами, які можуть допомогти захистити від піратства та забезпечити справедливу винагороду творців контенту та викладачів за їхню роботу
Віртуальна реальність (VR)	Використання для покращення навчання здобувачів освіти, наприклад, для віртуальних екскурсій студентів до історичних чи культурних місць або для моделювання складних систем чи процесів, які важко спостерігати чи випробувати в реальному житті; для надання практичного досвіду і симуляції, таких як проведення експериментів, відпрацювання хірургічних процедур або дослідження природних явищ.
5G	Використання для підвищення швидкості та надійності підключення до Інтернету, яке може підтримувати низку навчальних програм і послуг; для співпраці та спілкування в режимі реального часу між студентами та викладачами, наприклад, за допомогою відеоконференцій або онлайн-платформ для навчання; для підтримки використання додатків і послуг із високою пропускну здатністю, таких як потокове відео або віртуальна реальність, що може покращити якість навчання.
Мобільні технології	Використання для покращення та підтримки процесу навчання шляхом надання доступу до ряду освітніх ресурсів і послуг, наприклад, для доступу до навчальних онлайн-платформ, таких як MOOC (масові відкриті онлайн-курси), які надають студентам доступ до матеріалів курсу, лекцій та оцінювання; для доступу до навчальних програм та ігор, які можуть надати здобувачам освіти інтерактивні та захоплюючі способи навчання; для підтримки співпраці та спілкування між учасниками освітнього процесу, наприклад, за допомогою обміну повідомленнями, відеоконференцій або соціальних мереж.

Примітка: систематизовано авторами

Успішний досвід розвинених країн у впровадженні цифрових технологій в освітній процес свідчить про значущі перетворення в галузі освіти. Ця трансформація не лише полегшує доступ до якісної освіти, але й створює динамічне та персоналізоване навчальне середовище, спрямоване на розвиток унікальних здібностей кожного здобувача освіти. Важливо відзначити, що цей прогрес супроводжується зміною філософії освіти, де акцент переходить з традиційного викладання на індивідуалізований та інтерактивний підхід.

Передумови цифрової трансформації освіти в Україні були сформовані викликами часу, такими як «ковідна» криза та російська агресія. Зазначені виклики актуалізували освітні та економічні проблеми, зокрема відсутність надійної мережі для дистанційного навчання, брак електронних підручників певних авторів, недостатній рівень підготовки та обізнаності вчителів, а також дефіцит цифрових технологій

у навчальних закладах, особливо в сільській місцевості. Оперативно реагуючи на ці виклики, Україна розпочала цифрові трансформації, поступово нормалізуючи освітній процес. Створення Національної платформи цифрової освіти стало ключовим інструментом цифровізації освіти, завдяки якому було досягнуто значних результатів, зокрема, було створено спеціалізований департамент цифрової освіти; налагоджено взаємодію між ключовими стейкхолдерами – освітянами, видавцями та ІТ-фахівцями у створенні та застосуванні електронного освітнього контенту; прийнято «Концепцію розвитку цифрової освіти в Україні» [10] та «Положення про Національну платформу цифрової освіти» [11].

На початку 2020 року відбувся запуск Національної програми цифрової грамотності. В рамках її реалізації запущені різні проекти для дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, зокрема такі як Всеукраїнська школа онлайн, Е-позашкілля, Е-звітність, Е-діловодство, Е-Journal та інші [6].

Не дивлячись на активні кроки у напрямку цифрової трансформації, існують проблеми, які ускладнюють швидкий процес цифрового розвитку в українській системі освіти. Серед них варто визначити: нерівномірний доступ до цифрових технологій, недостатню цифрову грамотність, брак високоякісного та актуального контенту та ресурсів, відсутність стабільного та доступного Інтернет-з'єднання в деяких місцевостях, недостатню увагу до кібербезпеки.

Розв'язання цих проблем вимагає комплексного та добре координованого підходу. По-перше, необхідно інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури, забезпечуючи стабільний та широкодоступний Інтернет в усіх регіонах країни. По-друге, важливо надавати підтримку педагогам у вивченні та використанні цифрових технологій через спеціалізовані програми навчання та підвищення кваліфікації. По-третє, потрібно активно розробляти та впроваджувати високоякісний цифровий контент для освітніх програм, а також створювати механізми його доступності. Додатково, важливо звертати увагу на кібербезпеку та впроваджувати заходи для захисту освітніх інституцій від можливих кіберзагроз. Залучення громадськості, бізнес-сектору та міжнародних партнерів у вирішення цих проблем також може сприяти успішній цифровій трансформації освіти в Україні.

Отже, формування нової філософії освіти повинно акцентуватися на створенні інноваційного, технологічно орієнтованого навчального середовища. Це вимагає не лише впровадження передових технологій, але й зміни у підходах до навчання та організації освітнього процесу.

Стрімкий розвиток інноваційних технологій кидає виклик основам сучасної освіти, вимагаючи зміни парадигми в бік інноваційного, технологічно керованого навчального середовища. Однак українська система освіти відстає в цифровій трансформації через різні виклики, зокрема нерівний доступ, низьку цифрову грамотність та проблеми з кібербезпекою. Вирішення цих проблем потребує значних інвестицій у цифрову інфраструктуру, підтримку освітян та доступ до якісного цифрового контенту. Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно може стати орієнтиром для розробки стратегій цифрової трансформації в освітньому секторі України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черепанова С. А. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи ХХІ століття. *Гуманітарні науки*. 2001. С. 34–52.
2. Базалук О. О. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання. *Філософські обрії*. 2010. Вип. 23. С. 187–200.
3. Ількевич Н. С. Хмарні технології в освіті. *Навчально-методичний посібник* для студентів фізико-математичного факультету. Житомир: вид-во ЖДУ, 2021. 88 с.
4. Білоус В. В. Мобільні навчальні додатки в сучасній освіті. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1–2. С. 20–21.
5. Морзе Н. В., Струтинська О. В., Умрик М. А. Освітня робототехніка як перспективний напрям розвитку STEM-освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2018. № 5. С. 178–187.
6. Цифровізація української освіти: реалізація, проблеми і перспективи. *Педрада*. 2023. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/16004-tsifrovizatsiya-ukrainskoi-osviti-realizatsiya-problemi-i-perspektivi>
7. Powerful Ways Digital Transformation In Education Empower Educators. Digital transformation skills. 2023. URL: <https://digitaltransformationskills.com/digital-transformation-in-education/>
8. Revolutionising African Education: Tech Success Stories. Sovtech. 2023. URL: <https://www.sovtech.com/blog/6-benefits-of-digital-transformation-in-education>
9. Бессараб А. О., Турубарова А. В. Кризове консультування сімей з дітьми з інвалідністю, що опинились у складних життєвих обставинах унаслідок російсько-української війни. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2023. № 13(31). С. 462–476. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13\(31\)-462-476](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13(31)-462-476)

10. Концепція розвитку цифрових компетентностей. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>
11. Положення про Національну освітню електронну платформу. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0702-18#Text>

O. Ivanova, S. Yermakova, O. Kovalova. Education in the conditions of digital transformation of society. – Article.

Summary. *The article is devoted to the study of the relationship between the philosophy of education and modern technological changes in society. The relevance of the research is determined by the speed of digital transformation, which transforms the educational landscape and requires a rethinking of approaches to education.*

To achieve the goal, a number of tasks were performed in the research process: the essence and content of the philosophy of education were considered; the main emphases of the new philosophy of education are determined, such as the creation of an innovative, technology-oriented educational environment, the focus on deep digital transformation; the main technologies and developments that determine the digital transformation in education are analyzed; modern challenges of digital transformation in the field of education are highlighted; on the basis of the obtained results, recommendations were put forward to overcome such challenges. According to the results of the research, it was established that the revolutionary development of innovative technologies called into question the established principles of modern education.

Key words: *philosophy of education, digital transformation, blockchain, digital content, cyber security.*